

Sobre la legalització dels espais okupats

Negociacions i pactes a Europa

Oficina per l'okupació

Karcelona, setembre 2018

Introducció

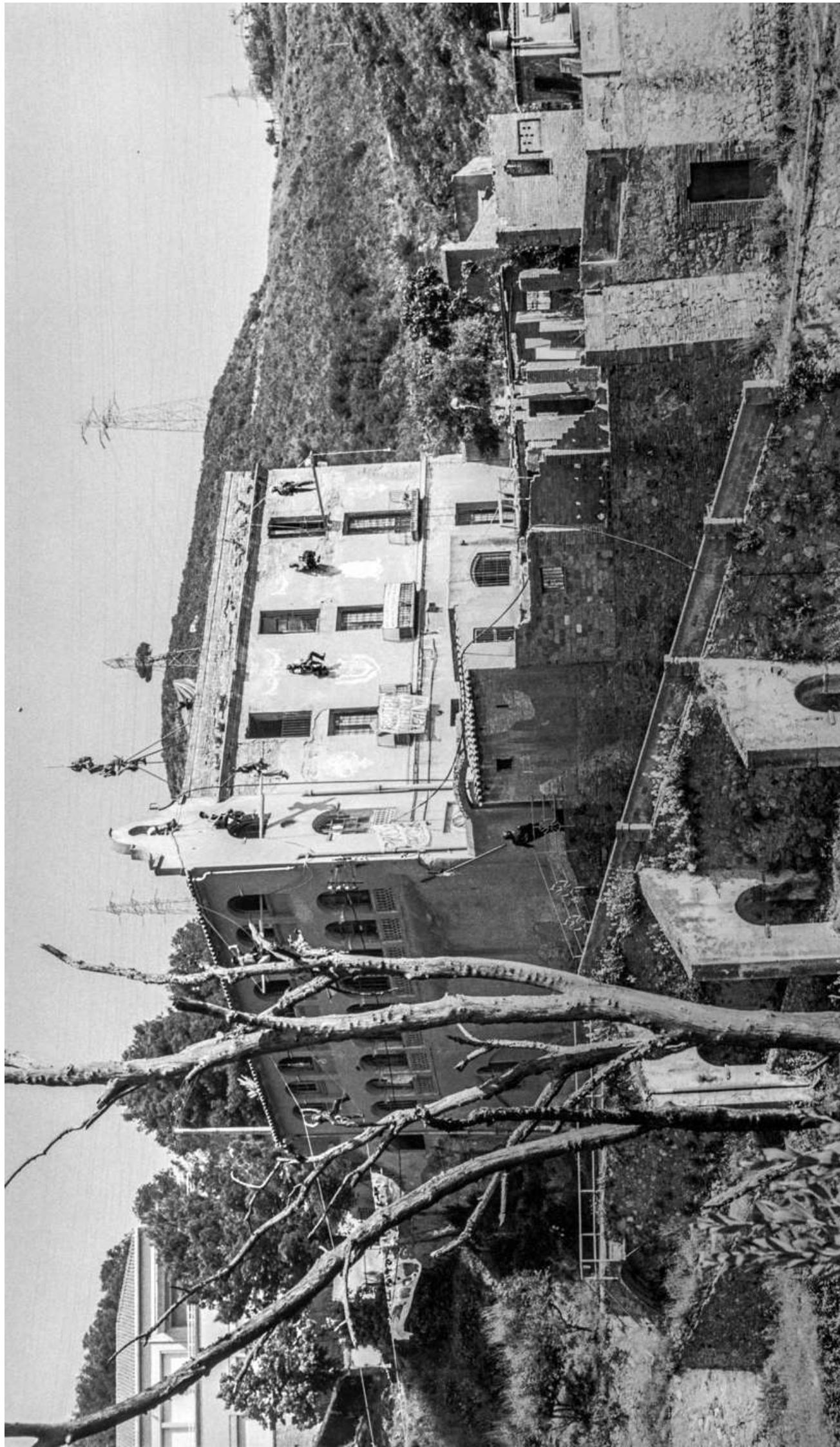
Els debats sobre legalització s'enfoquen massa sovint en qüestions ideològiques en comptes de centrar-se en aspectes concrets. Sense treure importància a la confrontació d'idees, en aquest text ens endinsem en els aspectes pràctics que estan estructuralment associats a la legalització d'espais okupats. Què passa a la pràctica quan es legalitzen espais que prèviament estaven explícitament associats amb el rebuig de la llei i de tota autoritat?

Un argument que es sent sovint a l'hora de justificar la legalització a Barcelona és que no podem extraure conclusions de què va passar a d'altres països perquè són contextos diferents. Fer comparacions és complexa, però negar-se a aprendre dels demés és una pèrdua. De la mateixa manera que els encerts d'altres indrets ens han de servir d'inspiració, els errors comesos arreu són una experiència de la que podem aprendre.

El que s'observa a la pràctica és que la institucionalització porta a la mort del moviment. N'és un exemple el moviment veïnal, que va revifar amb la caiguda del règim dictatorial i va acabar regularitzant-se en les associacions de veïns, funcionant sovint a ser una corretja de transmissió de les polítiques dels l'ajuntaments. O els sindicats, que han passat de ser una arma de treballadorxs a una peça més del sistema. I la legalització en molts casos no garanteix res segur, com demostra el cas d'Itàlia, on els que havien buscat regularitzar-se estan ara sota amenaça de desallotjament.

El poder recupera als elements moderats i, mitjançant aquesta divisió, trenca el moviment al mateix temps que reinventa el funcionament del sistema. Per nosaltres, la legalització és una forma més d'acabar amb els espais okupats, exactament com el desallotjament, però amb l'afegit que a molta gent els hi costa més posicionar-se clarament en contra.

Can Masdeu, okupat el 2001, és un dels espais no legalitzats més antics de la ciutat, gràcies a la resistència que es va oposar al desallotjament. El mateix any, havia tingut lloc l'assalt a la Casa de la Muntanya, una resposta policial als aldarulls importants en defensa de Can Nyoki, un espai okupat veí de Casa de la Muntanya

El 2014, després de varis mesos de mobilitzacions en contra d'una onada de desallotjaments d'espais okupats, la resistència de Can Vies i la solidaritat al carrer van frenar l'enderroc del centre social. A més de la repressió al carrer, a finals d'any començarien diverses operacions antiterroristes contra el moviment llibertari

Okupació i mercat

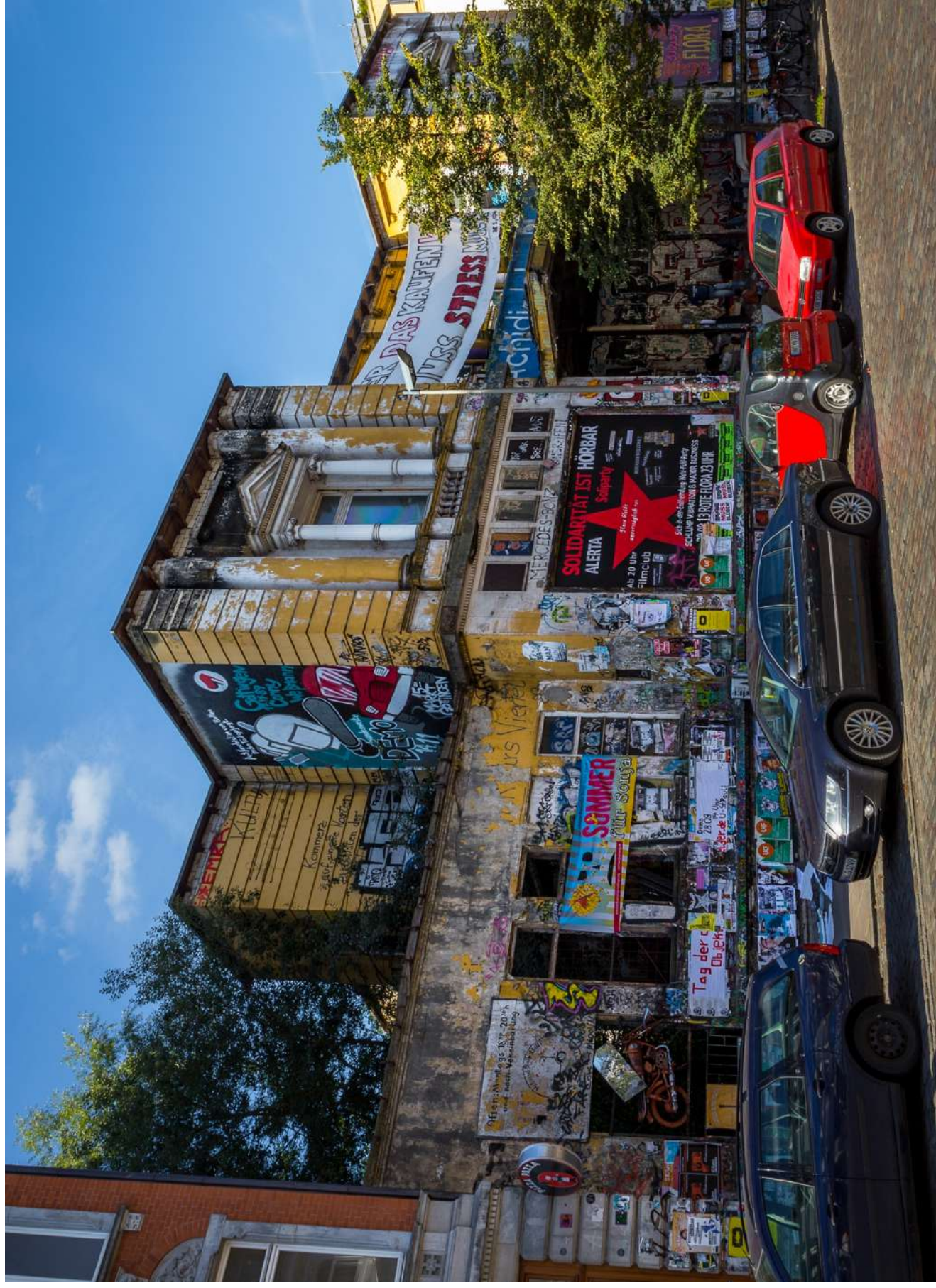
La despolitització mercantil dels espais okupats és força evident a Holanda. Allà el moviment és molt fort ja als 70's, entra en una escalada de confrontació que culmina als 80's. Només aconsegueixen debilitar el moviment amb l'ús de militars amb tancs i tot. Els Països Baixos són diferents d'altres països nòrdics com ara Dinamarca, Alemanya i Suècia perquè la llei no és tan punitiva, i es compten més de 200 casos de legalitzacions. Per a sintetitzar el que es desprèn de diverses dècades d'okupació i legalitzacions, fem ací un recull dels factors de risc que poden portar a fracassos importants a diferents nivells. Aquestes consideracions són especialment rellevants per a les negociacions amb propietàries privades – ja siguin aquestes particulars o empreses. Degut al caràcter poc punitiu de la llei abans de la criminalització del 2010, era força comú que okupants i propietaris trobessin acords. Aquests problemes també s'observen en les negociacions amb l'estat, com veurem més endavant.

És un problema important l'augment del lloguer i del preu del terreny, un problema comú a les cases que van negociar amb propietaris privats. També es solen perdre drets a l'hora de renovar el contracte amb la propietat. En el cas de contractes individuals dintre de l'espai legalitzat, és important la pujada de lloguer quan entra algú nou. Algunes persones deixen de ser capaces de pagar el lloguer – només qui és capaç de pagar el lloguer pot accedir a aquests espais. Pot haver-hi mecanismes interns per equilibrar els lloguers però és difícil que es mantinguin a llarg plaç (20 anys!) quan hi visquin tres pobres i la resta siguin uns yuppies que no entenen perquè estan pagant pels altres. De fet, els costos poden ser tan alts que es necessita llogar de forma comercial parts de l'edifici o l'espai social per a cubrir les despeses.

S'observa que el caràcter del grup desapareix a poc a poc. Un espai amb una funció originalment obert a totes deixa de ser gestionat pel col·lectiu. Seguir les normes de les immobiliàries implica canvis en els espais, sol desaparèixer l'habitatge comunitari. El sentit de la comunitat s'esvaeix; el grup es desgasta després de les negociacions. Si bé les primeres okupants podien ser pel general políticament actives, les persones que entren després solen ser poc actives, no s'atreveixen a okupar i fins i tot s'oposen a l'okupació i decideixen ser bones llogateres... La pèrdua de motivació política és un dels problemes més comuns en els espais legalitzats.

El que solia ser un espai actiu amb moltes connexions a una varietat d'estructures socials s'estabilitza en un edifici de treball domèstic amb un caràcter més tranquil i menys dinàmic. Algunes poden decidir formar una família i delimitar el seu espai privat o trobar que el grup no és apte per a criatures i marxar-s'hi. Val la pena remarcar que les instal·lacions creades en els edificis i llur funció per al veïnat són les que solen conservar-se més temps. Però, en general, s'instal·la l'apatia: si s'ha d'arreglar alguna cosa, es truca al propietari. La legalització porta a la pèrdua dels valors originals de l'espai alliberat, és a dir, l'autogestió de l'espai. El que uneix a la gent ja no és la lluita contra el desallotjament o la sensació de llibertat i experimentació col·lectiva, sinó la participació en un "projecte de gestió", un projecte sovint únic i especial ja que cada casa és un cas, però encara així...

La història del CSO Rote Flora d'Hamburg i la de Can Vies té algunes semblances. A finals de 2013, van tenir lloc manifestacions i accions contra el desallotjament del projecte hamburguès. Es declarà un estat d'excepció al barri que no aturà les protestes. El districte decidí llavors modificar el pla urbanístic que afectava l'edifici

Okupació i partits polítics

Les legalitzacions que tenen lloc entre privats tenen una repercussió sobre tot el moviment. És important tenir en compte que en els països nòrdics quan una okupació esdevé massa conflictiva les autoritats poden i solen decidir que la usurpació és una qüestió d'ordre públic. Aleshores, reprimeixen amb una violència desmesurada que fa molt difícil qualsevol mena de resistència. És important insistir en el fet que aquestes mesures no s'apliquen a totes les okupacions, sinó que només a aquelles que l'estat categoritza com a perilloses. Així mateix, es delimita una línia entre les okupacions que les autoritats deixen existir i les que no.

El criteri justificatiu que fan servir és essencialment moral: l'okupa bo i l'okupa dolent. Va passar algunes vegades a Amsterdam que dos edificis s'intenten legalitzar al mateix temps. La resposta sol ser el desallotjament de l'espai dolent (polític) mentre que l'espai bo és legalitzat, encara que després hagi de dirigir tots els seus recursos a adequar i finançar l'edifici. Sovint, es dóna el cas que el "bo" no s'adona que la seva legalització és un resultat de la campanya política del "dolent", que va generar prou conflicte com per a posar les autoritats contra les cordes. Ara que el "bo" ha aconseguit legalitzar-se, d'altra gent també vol legalitzar la seva casa. S'instaura la creença que és necessari col·laborar amb les autoritats perquè aquesta actitud de diàleg serà recompensada. Tanmateix, és molt freqüent que les negociacions no es tradueixin en la legalització. El més segur és que després la propietat i l'ajuntament els fotin, però aleshores ja no comptaran amb el suport del moviment per fer-hi front. És llavors, massa tard, que s'adonen que haguera estat preferible no col·laborar i en canvi lluitar pel seu projecte.

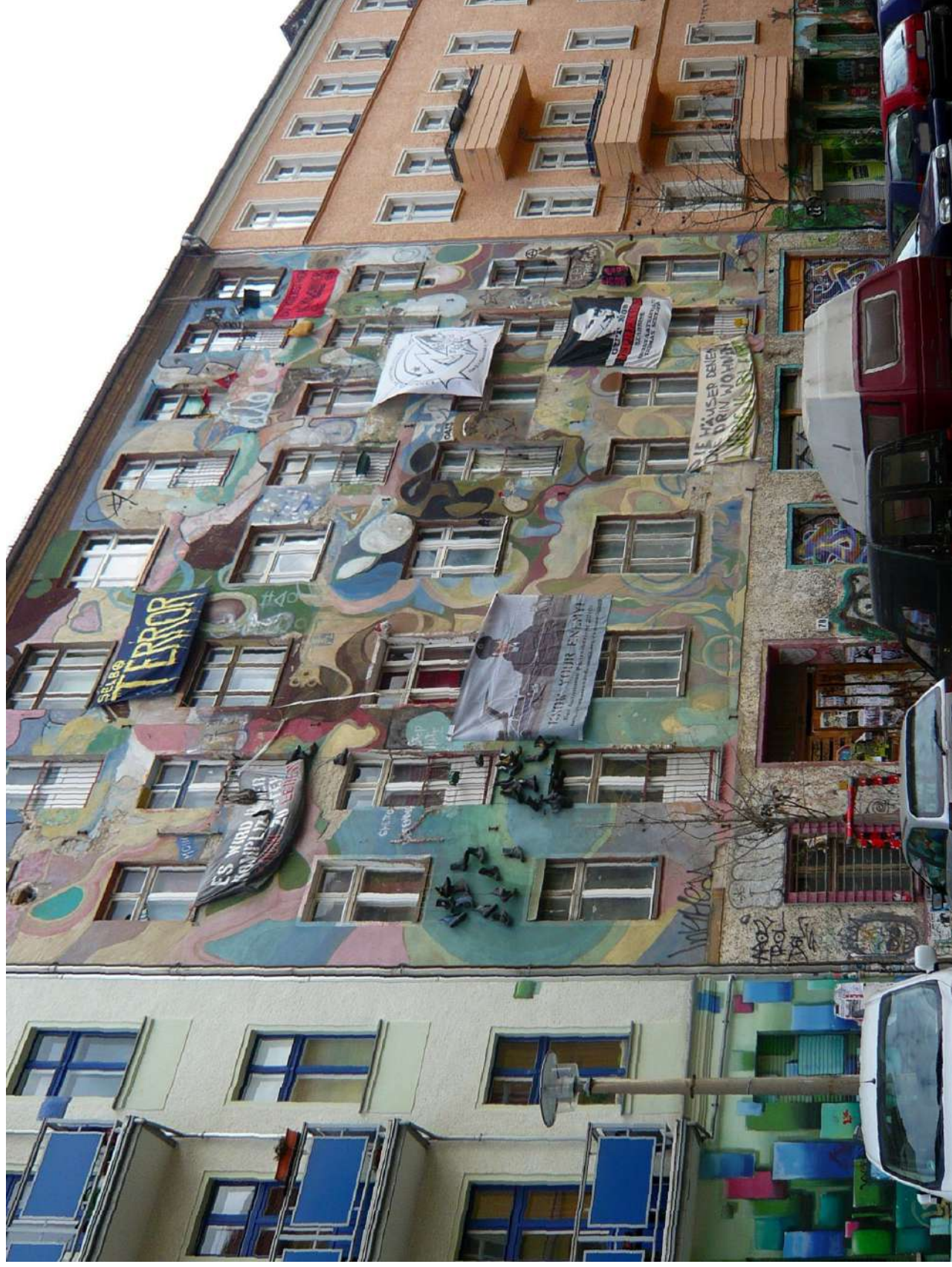
El cas més clar d'aquesta estratègia de divisió entre bons i dolents és la ZAD de Notre-Dame-des-Landes, l'okupació més gran d'Europa. Fa gairebé una dècada, es va constituir la Zona A Defensar en un terreny especialment important a nivell ecològic contra un projecte d'aeroport. El 2012, l'estat francès llença la Operació César, un macro-desplegament militar que fracassa en el seu objectiu d'explusar la ZAD. Es segueixen sis anys més de vida col·lectiva abans de l'arribada de Macron al poder. A principis del 2018, Macron anuncia que no es farà el projecte i que les expulsions són imminents. A l'hora, convida els okupants a regularitzar la seva situació mitjançant la presentació d'un "projecte". Des de la ZAD comencen a haver-hi conflictes interns profunds entorn a la voluntat dels legalistes de col·laborar en la destrucció de les barricades que bloquejaven la carretera que passa pel mig del territori okupat. A l'abril comencen les expulsions d'aquelles que no van firmar cap tràmit burocràtic: la part Est de la ZAD és aplastada per 2500 militars amb armaments de guerra, blindats, drons, etc... i de vegades, amb l'ajuda de milícies legalistes que, des de dintre de la ZAD, manipulen i coaccionen amb violència psicològica i física a les nostres companyes que s'oposen a la legalització.

Mirant cap a Itàlia, i en concret a Roma, podem observar d'altres dimensions nefastes de la relació entre partits i okupació. La qüestió de la legalització de les okupacions però ve de molt abans d'aquest debat. La gran diferència entre CSOs a Itàlia respecte a l'estat espanyol està en que comencen molt més abans (els primers centres socials van sorgir del moviment de 1977), en que s'okupen molt més sovint espais públics que no pas privats, i en que l'afiliació política comunista és comú també a molts polítics propers als governs nacionals o municipals. A la meitat dels anys 90 les okupacions de centres socials estaven en el seu moment àlgid: els desnonaments eren freqüents però les reokupacions també.

Les legalitzacions van tenir lloc a tota Itàlia, però a Roma van tocar els punts més alts. A Roma, l'alcalde Francesco Rutelli va aprovar al 1995 la "delibera 26", amb la qual es proposava la regularització a través de "concessions". És a dir, entregaven els espais en base al reconeixement del valor de les activitats culturals i socials, a canvi d'un lloguer que era el 20% del preu de mercat. En realitat no hi va haver mai contractes signats definitivament amb les administracions, el que més hi ha hagut són declaracions d'autoritats sobre el començament d'un procés de regularització. En alguns casos, tot i que els contractes no es van formalitzar mai del tot, les mediacions polítiques van portar beneficis d'altres tipus, des de finançaments per reestructurar els espais a cobertura política per activitats econòmiques submergides, fins a l'extrem d'avantatges personals, com treballs assalariats o habitatges. Això es tradueix en la gestió interna, com per exemple amb la qüestió de l'anomenat *autoreddito*: en molts espais l'economia informal s'utilitza per a crear salaris que garantitzin continuïtat a les activitats. Això ha portat els CSOAs a basar-se en el consum i la renda, en una divisió més clara entre qui ofereix els serveis i els "clients" que paguen. En general, la regularització va crear molt conflicte i contradiccions al moviment.

El mecanisme de les concessions és molt pervers i s'ha utilitzat sempre per a crear clienteleles polítiques. El nombre i les activitats dels CSOA a Roma no ha fet més que créixer, però molts d'ells estan vinculats als partits polítics que governaven les administracions, per exemple Rifondazione Comunista, i les seves activitats s'especialitzen sempre més cap a l'oferta lúdica o recreativa. Els CSO's que han preferit mantenir la gratuïtat de les activitats són molt pocs a Roma. En general, els CSOAs s'han hagut d'enfrontar constantment amb la necessitat de negociar, i molt rarament aquestes negociacions es poden fer públicament. Això és un fenomen força comú: les autoritats posen la condició que les negociacions es facin en secret.

L'amenaça de desallotjament també afecta als espais legalitzats. En el cas de Rigaer Straße, tot l'edifici estava legalitzat excepte un àtic al terrat. La pressió policial a l'escala va generar una crida a la solidaritat per a trencar caixers i oficines bancàries, cotxes de luxe, etc. El desallotjament va ser revocat pels tribunals

El 2007 va ser desallotjat Ungdomshuset (Copenhague), un edifici legalitzat als 80's, després que ho comprés una secta cristiana. En una carta oberta, les habitants de l'edifici van convidar qui vulguera a venir per a defensar l'espai. Es van realitzar manifestacions arreu d'Europa i la revolta va durar prop d'una setmana

Okupació i universitats

Una altra vessant de la legalització dels espais okupats és la seva relació amb el món acadèmic. Les dinàmiques del mercat i dels partits, que hem esmentat més a dalt, acostumen a sortir reforçades de l'establiment d'una classe cognitiva que genera productes acadèmics sobre les lluites. En general, les mateixes modalitats organitzatives i finalitats estratègiques de qui okupa queden tergiversades per gent privilegiada que no sol fer gaire per a crear aquesta força col·lectiva que volen estudiar.

Però allò més pervers és que aquestes persones s'en beneficien, tot i que participen en espais en els que no es permet la remuneració personal ni el benefici privat. El sistema posa un preu a la informació que circula en terrenys informals en funció de la seva utilitat institucional. Aquest mecanisme incentiva aquests sectors privilegiats a adaptar el seu pensament a les necessitats de l'acadèmia, doncs és l'acumulació individual de productes acadèmics el que manté l'investigador a dintre de la institució.

Hi ha qui lluita i hi ha qui parla sobre les lluites. Quan més privilegiades són, més fàcilment accedeixen als llocs de poder en les institucions del coneixement. I més fàcilment transformen en productes mercantils les informacions que obtenen apropant-se als moviments. Aquest fenomen és una eina de recuperació del que el moviment genera. En cada moment, sorgeixen noves tàctiques i estratègies que són privatitzades sota la forma d'articles, llibres, ponències, etc.

A l'hora, aquests incentius també suposen una pressió permanent. Les dades obtingudes a través de la participació han de ser publicades el més ràpid possible. La indústria editorial acadèmica incentiva a publicar ràpid, no publicar col·lectivament ni de forma anònima, no implicar-se en tasques de les quals no s'extrauen

dades per a la seva investigació, etc. Aquesta pressió comporta que els productes siguin de poca qualitat, que no es respectin els ritmes assemblearis, que es publiquin coses sense consultar a les implicades, etc.

Els recursos institucionals dels quals disposen els acadèmics es transformen en eines de captació d'activistes disposades a col·laborar. Per suposat, qui investiga vol que les persones a qui confii diners siguin capaces d'oferir quelcom que no es pot obtenir des de fora dels moviments. Volen poder parlar sobre les lluites com si en fessin part, volen poder presentar-se com a persones autèntiques que saben del que parlen. Però també poden mobilitzar recursos per a assolir els seus objectius polítics, que molt sovint no són els mateixos que els de qui okupa.

Un cas molt clar d'aquesta via d'intervenció de l'acadèmia en el moviment s'està donant a Itàlia. A Nàpols, el moviment pels béns comuns ha aconseguit crear una nova categoria jurídica – l'ús cívic – el que va permetre la legalització d'una dotzena d'espais okupats. Aquestes legalitzacions han evidenciat la connexió entre moviments de classe mitjana i la universitat. Van ser acadèmics els que van impulsar aquests canvis legals des de diversos rols professionals (advocats, professors de dret, sociòlegs, tècnics de l'administració, juristes, etc.).

A Barcelona, BeC està intentant fer el mateix, tant a nivell jurídic com a nivell pràctic. D'una banda, intenten canviar les lleis de manera de crear les condicions per legalitzar espais okupats sota un règim jurídic especial. Per suposat, també mobilitzen a l'acadèmia per a estudiar precedents a nivell internacional, els marcs legals existents que es podrien fer servir, l'evolució històrica de negociacions entre moviments i institucions, etc... Per una altre banda, intenten legalitzar CSO's concrets que els hi puguin servir de referents per a aquesta mena de polítiques.

Conclusions

Ja costa prou anar fent feina en contra de la tendència a la despolitització dels espais okupats com per a enredar-nos amb burocràcies i relacions amb funcionaris. A tot arreu, veiem el mateix problema, que només s'amplifica quan la gent es pensa que la legalització és la solució, en comptes d'assumir que és el problema.

A l'hora, és contradictori apostar pel rebuig a tota mena d'autoritat i imposar la solució en la que creiem. Però el que s'observa és que quan una part del grup vol anar cap a la legalització, les que hi estem en contra acabem marxant. Sentim que no podem negar l'ús de l'espai al grup "benintencionat". Però quin dret té el grup "benintencionat" d'impedir que l'espai es segueixi utilitzant com sempre o de bloquejar una campanya de resistència en contra del desallotjament? Aquestes opcions podrien ajudar al moviment en general. Per això mateix ¿no seria preferible fer servir els espais coneguts per a organitzar-nos, fer crides a accions, etc. en compte de transformar-los en espais d'habitatge estable per a una dotzena de persones?

Dels casos que hem estudiat sembla evident que la legalització porta més conflictes interns i desmobilització, que són els enemics contra dels quals hem de lluitar, ara més que mai. No volem dir a ningú com s'ha de comportar, però sí recordar que cada espai okupat és el resultat d'una lluita col·lectiva. El que és un bé per un petit grup o per un cas específic podria no ser-ho per la col·lectivitat. El més important que tenim no és un espai o un altre, que sempre es poden reokupar, sinó les relacions de solidaritat i confiança que hem construït durant tots aquests anys. Així que anem amb molt de compte!

oficinaokupacio@sindominio.net